

(unknown project)

Graphia aureae urbis

INCIPIT GRAPHIA AUREAE URBIS.

1. Postquam filii Noë aedificaverunt confusionis turrem, Noë cum filiis suis ratem ingressus, ut Hescodius scribit, venit Ytaliā, et non longe ab eo loco ubi nunc Roma est, civitatem nominis sui construxit, in qua et laboris et vitae terminum dedit.[Page 2]

2. Ianus vero filius, una cum Iano, filio Iapheth, nepote suo, et Camese indigena, civitatem Ianiculum construens, regnum accepit. Camese vero carnis universae viam ingresso, ad Ianum solum regnum relatum est. Hic cum iam dicto Camese apud Transtiberim palatium construxit, quod Ianiculum appellavit, in eo scilicet loco ubi nunc ecclesia Sancti Iohannis ad Ianiculum sita est. Ipse vero in palatio, a se in Palatino monte constructo, regni sedem habebat; in quo omnes postea imperatores et Caesares feliciter habitaverunt.[Page 3]

3. Eo etiam tempore Nemroth, qui et Saturnus, a Iove filio eunuchizatus, ad iam dictum Iani regnum devenit, eiusque iuvamine fultus construxit civitatem in Capitolio, quam ex suo nomine Saturnam appellavit.[Page 4]

4. Illisque diebus Italus rex, cum Siracusanis ad Ianum et Saturnum veniens, construxit civitatem iuxta Albulam flumen eamque ex suo nomine vocavit; et Albulam flumen ad imaginem fossae Siracusanae, quae Tiberis appellabatur, Tibrim nominaverunt.[Page 5]

5. Hercules quoque filius post haec cum Argivis, ut Varro describit, ad regnum Iani veniens, fecit civitatem Valentiam sub Capitolio.[Page 6]

6. Post hunc Tiberis rex Aboriginum, cum gente sua veniens, aedificavit civitatem iuxta Tiberim, iuxta quam occisus est ab Italo rege, in pugna quam cum eo habuit.[Page 7]

7. Demum vero Evander, rex Archadiae, cum suis fecit civitatem in monte Palatino.[Page 8]

8. Similiter et rex Coribas, cum Sacranorum exercitu veniens, construxit civitatem iuxta in valle.[Page 9]

9. Glaucus etiam, filius Minois, filii Iovis, cum suis illuc adveniens, civitatem et moenia struxit.[Page 10]

10. Post quem veniens Romae filia [A]eneae, cum multitudine Troianorum, civitatem in Palatio urbis construxit.[Page 11]

11. Aventinus quoque Silvius, rex Albanorum, in Aventino monte palatium et mausoleum sibi extruxit.[Page 12]

12. Anno autem .CCCC. .XXX. .III. destructionis Troianae urbis expleto, Romulus, Priami, Troianorum regis, sanguine natus, .XXII. anno aetatis suae, .XV. kal. maias omnes civitates iam dictas muro cinxit, et ex suo nomine Romam vocavit. Et in ea Etrurienses, Sabinenses, Albanenses, Tusculanenses, Politanenses, Telenenses, Ficanes, Ianiculenses, Camerinenses, Capenati, Falisci, Lucani, Ytali, et omnes fere nobiles de toto orbe terrarum cum uxoribus et filiis habitaturi conveniunt.[Page 13]

13. Habet autem, tures .CCC. .LXII., castella .XLVIII., arcus principales .VII., propugnacula .VI. .DCCCC., portas .XXXVI., posterulas .V., in circuitu miliaria .XLII.[Page 14]

14. Principales portae sunt istae: porta Capena, quae appellatur Sancti Pauli, iuxta sepulchrum Remi; porta Appia extra quam, ut dicitur, Ihesus apparuit beato Petro; porta Latina, iuxta quam sanctus Iohannes apostolus in ferventis olei dolium missus est; porta Metronii; porta Asinaria Lateranensis; porta Lavicana, quae Maior dicitur; porta Taurina vel Tiburtina, quae dicitur Sancti Laurentii; porta Montana; porta Salaria; porta Pinciana; porta Flaminia; porta Collina, ad templum [H]adriani. Transtiberinae portae sunt tres: porta Septimiana, septem Naydes iunctae Iano; porta Aurelia vel Aurea; porta Portuensis.[Page 15]

15. Isti sunt arcus triumphales: arcus Aureus Alexandri ad Sanctum Celsum; arcus T[h]eodosii, Valentiniani et Graciani imperatorum ad Sanctum Ursum; arcus triumphalis foris porta Appia et ad templum Martis; arcus Vespasiani et Titi in Circo; arcus Constantini iuxta Amphitheatro; arcus VII Lucernarum Vespasiani et Titi ad Sanctam Mariam Novam inter Pallanteum et templum Romuli; arcus Iulii Caesaris et senatorum inter aedem Concordiae et templum Fatale; arcus triumphalis Octaviani iuxta Sanctum Laurentium in Lucina. Deinde prope est arcus qui nunc vocatur Antoninus; arcus qui vocatur Manus Carneae ad Sanctum Marcum. Tempore quo Dioclitianus imperator sanctam Luciam matronam pro fide Christi in urbe Roma cruciabat, iussit eam extendi ad verbera, ut fustibus mactaretur. Et ecce, qui eam caedebat, factus lapideus; manus autem eius carneae remansit usque nunc. Propter hoc vocatur nomen loci illius ad Manum Carneam usque in praesentem diem. Arcus Aureus in Capitulo.[Page 16]

16. Thermae: Antonianae, Tyberianae, Nepotianae, Domitianae, Maximianae, Licinianae, Dioclitianae, Oli[m]piadis, Agrippianae, Alexandrinae.[Page 17]

17. De palatiis. Palatium magnum monarchiae orbis in quo sedes et caput totius mundi est, et palatium Caesarianum in Pallanteo. Palatium Romuli iuxta tugurium Faostuli. Palatium Lateranense fuit Neronis, dictum a latere septemtrionalis plagae in quo situm est, vel a laterrana, quam Nero peperit: in quo palatio nunc est magna ecclesia sita. Palatium Susurrianum est modo ecclesia Sanctae Crucis. In palatio Romuli sunt duae [h]aedes Pietatis et Concordiae, ubi Romulus posuit statuam suam auream, dicens: «Non cadet, donec virgo pariat» . Statim ut virgo Maria peperit, illa corrui. Palatium Traiani et [H]adriani, ubi est columpna. Palatium Antonini, ubi est alia columpna. Palatium Neronis, in quo requiescunt corpora apostolorum Petri et Pauli, Simonis et Iudae. Palatium Camilli. Palatium Iulii Caesaris, ubi ipse requiescit. Palatium Cromatii. Palatium Eufimiani. Palatium Titi et Vespasiani foris Romam ad Catacumbas. Palatium Domitiani in Transtiberim ad Micam Auream.[Page 18]

18. Item de theatris. Theatrum Pompeii ad Sanctum Laurentium. Theatrum Antonini iuxta pontem Iudaeorum. Theatrum Alexandri iuxta Sanctam Mariam Rotundam. Theatrum Neronis iuxta monumentum [H]adriani imperatoris.[Page 19]

19. [De locis quae inveniuntur in passionibus sanctorum]. Foris portam Appiam, ad templum Martis, decollatus est sanctus Systus. Intus portam arcus Stellae. Regio Fasciolae ad Sanctum Neronum. Vicus Carnarius ad Sanctum Georgium, ubi est domus Lucilli, et est ibi Velum Aureum. Aqua Salvia ad Sanctum Anastasium, ubi decollatus est sanctus Paulus. Hortus Lucinae, ubi est ecclesia Sancti Pauli, in qua ipse requiescit. Inter ludem, id est inter duos ludos, <id est> clivus Scauri, qui est inter Amp[h]itheatrum et Stadium. Ante Septasolis est cloaca ubi iactatus fuit sanctus Sebastianus, in qua inventum est corpus eius pendens in gaipho, id est in uncino. Gradus [H]eliogabali in introitu Palatii, in insula Catenata, post Sanctam Trinitatem. Arcus Stillans post Septasolis. Arcus Aventinus inter Aventinum et Albiston, qui locus ideo nominatur Albisto, quia albae stolae ibi fiebant pro imperatore. In Tellure, id est in Cannapara, fuit domus Telluris. Privata Mamertini est ante simulacrum Martis. Via Cornelia per pontem Milvium ? et exit in strata. Via Aurelia iuxta Girolum. Vicus Latericii ad Sanctam Praxidem. Vicus Patritii ad Sactam Pudentianam. Basilica Iovis ad Sanctum Quiricum. Thermae Olimpiadis, ubi assatus est sanctus Laurentius, in Panisperna. Circus Flammineus ad pontem Iudaeorum. In Transtiberim templum Ravinnatum, ubi Sancta Maria, effundens oleum.[Page 20]

20. In templo Pacis iuxta Lateranum a Vespasiano imperatore et Tito filio eius recondita est archa Testamenti. In qua sunt haec: ani aurei, mures aurei, tabulae Testamenti, virga Aaron, urna aurea habens manna, vestes et ornamenta Aaron, candelabrum aureum cum .VII. lucernis, tabernaculum, septem candelabra, septem cathedrae argenteae, mensa, propositio sancta, turibulum aureum, virga Moysi cum qua percussit mare, mensa aurea, panes ordeacei, vestis inconsutilis, circumcisio, sandalia, vestimentum sancti Iohannis Baptistae, forcipes unde fuit tonsus sanctus Iohannes Evangelista.

21. De pontibus. Pons Milvius, [H]adrianus, Neronianus ad Sassiam, Antonini in Arenula, Fabricii in ponte Iudaeorum; Felicis Graciani, pons inter Insulam et Transtiberim; pons Senatorum Sanctae Mariae; pons Theodosii in Riparanea; pons Valentiniani.[Page 22]

22. Tria sunt privata publica: unum sub Capitolio, alterum privata Mamercini, tertium foris portam Appiam, iuxta templum Martis.[Page 23]

23. De cimiteriis. Cymiterium Calepodii ad Sanctum Pancratium. Cimiterium Sanctae Agathae ad Girolum. Cimiterium Ursi ad Portesam. Cimiterium Sancti Felicis; Calisti iuxta Catacumbas. Cimiterium Praetextati intus portam Appiam ad Sanctum Appollinarem. Cimiterium inter Duas Lauros ad Sanctam Helenam; ad Ursum Pileatum ad Sanctam Bibianam; in agrum [Veranum] ad Sanctum Laurentium. Cimiterium Sanctae Agnetis; fontis sancti Petri. Cimiterium Priscillae ad pontem Sallarium.[Page 24]

24. Columna Antonini coclidis habet in altum pedes .CLXXV., gradus .CCIII., fenestras .XLV., Columna Traiani coclidis habet in altum pedes .CXXX., gradus .CLXX., fenestras .XLV. Colossus amphitheatrici habet in altum pedes summissales .CVIII.[Page 25]

25. Infra palatium Neronianum est templum Apollinis, quod dicitur Sancta Petronilla. Ante quod est basilica quae Vaticanum vocatur, mirifico musivo laqueata, auro et vitro. Ideo dicitur Vaticanum, quia vates, id est sacerdotes, canebant ibi sua officia ante templum Apollinis. Idcirco tota illa pars dicitur Vaticanum. Est ibi aliud templum, quod fuit vestiarium Neronis, quod nunc vocatur Sanctus Andreas. Iuxta quod est memoria Iulii Caesaris, id est agulia, ubi splendide cinis eius in suo sarcofago requiescit, ut sicut eo vivente totus mundus ei subiectus fuit, ita eo mortuo usque in finem saeculi subicietur. Cuius memoria inferius ornata fuit tabulis aereis et deauratis, litteris decenter depicta. Superius vero ad malum, ubi requiescit, auro et pretiosis lapidibus decoratur, ubi scriptum est:
Caesar, tantus eras quantus et orbis,
Sed nunc in modico clauderis antro.
In paradiso Sancti Petri est cantuarum, quod fecit Simachus columnis porphyriticis ornatumque tabulis marmoreis cum grifonibus aereis connexae, precioso caelo coopertae, cum floribus et delphinis aereis et deauratis aquas fundentibus. In medio cantuari est pinea aerea, quae fuit coopertorium cum sinnio aereo et deurato super statuam Cybeles, matris deorum, in foramine Pantheon. In qua pinea subterranea fistula plumbea subministrabat aquam ex forma Sabbatina, quae toto tempore plena praebebat aquas per foramina nunc omnibus indigentibus ea, et per subterraneam fistulam quaedam pars fluebat ad balneum imperatoris, iuxta mausoleum Caesaris.[Page 26]

26. In Naumachia est sepulcrum Romuli, quod vocatur Meta, quae fuit miro lapide tabulata, ex quibus factum est pavimentum paradisi et graduum Sancti Petri. Habuit circa se plateam tiburtinam .XX. pedum cum cloaca et florali suo. Circa se habuit terebinta Neronis, tantae altitudinis, quantum monumentum [H]adriani, miro lapide tabulata, ex quibus opus graduum et paradisi peractum fuit. Quod aedificium rotundum fuit duobus gironibus sicut et monumentum, quorum labia erant cooperta tabulis lapideis pro stillicidiis, iuxta quod fuit crucifixus beatus Petrus apostolus.[Page 27]

27. Est ibi et memoria [H]adriani imperatoris, mirae magnitudinis et pulcritudinis templum constructum, quod totum lapidibus coopertum et diversis historiis perornatum est. In circuitu vero cancellis aereis est circumsaepum cum pavonibus aureis et tauro; ex quibus fuere duo, qui sunt in cantuario paradisi. In .III. or partes templi fuere .III. or equi aerei deaurati. In unaquaque fronte portae aereae. In medio giro sepulcrum [H]adriani porphyriticum, quod nunc est Lateranis, in quo sepultus est Innocentius papa II; cuius coopertorium [est] in paradiso beati Petri super sepulcrum Praefecti. Inferius autem portae aereae, sicut nunc apparent. In monumento vero porphyritico beatae Helenae sepultus est Anastasius III papa. Haec monumenta, quae diximus, omnia pro templis dedicata erant; ad quae confluebant Romanae virgines cum votis, sicut

28. Ad portam Flamineam fecit Octavianus imperator quoddam templum, quod vocavit Augustorum, ubi sepelirentur Romani imperatores, quod tabulatum fuit diversis lapidibus. Intus in girum est concavum per occultas vias. In inferiori giro sunt sepulturae imperatorum. In unaquaque sepultura sunt litterae ita dicentes: HAEC SUNT [OSSA] ET CINIS NERVAE IMPERATORIS, et victoria quam fecit. Ante quos stabat statua dei sui, sicut in aliis sepulcris. In medio sepulorum est absida, ubi sedebat Octavianus. Ibique erant sacerdotes, suas caeremonias facientes. De omnibus namque provinciis orbis terrarum iussit venire unam cyrothecam plenam de terra, quam posuit super templum, ut esset in memoriam omnibus gentibus Romam venturis.[Page 29]

29. De templo Pantheon. Tempore quo Marcus Agrippa praefectus Romano imperio Suevios, Sassones et alios occidentales populos subiugavit cum .IIII. or legionibus, in reversione eius tintin[n]abulum statuae regni Persarum, quae erat in Capitolio, sonuit in templo Iovis et Monetae. Nam uniuscuiusque gentis statua erat in Capitolio cum tintinnabulo ad collum. Et si forte aliqua gens rebellionem meditasset, confestim tintinnabulum statuae gentis illius commovebatur et sonabat, cognoscebantque illam gentem esse rebellem. Cuius tintin[n]abulum audiens sacerdos, qui erat in speculo in [h]ebdomada vicis suae, nuntiavit senatoribus. Senatores autem hanc legationem Marco Agrippae praefecto imposuerunt. Qui renuens non se posse pati tantum negotium, tandem convictus, petit consilium trium dierum. In quorum termino quadam nocte ex nimio cogitatu obdormivit, et apparuit ei quaedam femina, quae ait ei: « Agrippa, quid agis? In magno cogitatu es » . Respondit: « Sum, domina » . Et illa respondit: « Confortare et promitte mihi templum te esse facturum, quale tibi ostendo, et dico tibi si eris victurus » . Qui ait: « Faciam, domina » . Quae in illa visione ostendit ei templum in hunc modum. Et dixit ei: « Domina, quae es tu ? » Quae ait: « Ego sum Cybeles, mater deorum; <fer libamina Neptuno, qui est deus marinus, ut te adiuvet. Hoc templum fac dedicari ad honorem Neptuni et meum, quia tecum erimus, et vinces » . Agrippa laetus exurgens recitavit hoc in senatu, et cum magno apparatu navium et .V. legionibus ivit, et vicit omnes Persas et sub tributo Romani [senatus] redegit. Regrediensque Romam fecit hoc templum, et dedicari eum fecit ad honorem Cibeles, matris deorum, et Neptuni et omnium daemoniorum, et inposuit templo nomen Pantheon. Ad honorem cuius Cibeles fecit statuam deauratam, quam posuit in fastigio templi super foramen et cooperuit eam mirifico tegumento aereo deaurato. In huius autem templi fastigio stabant duo tauri aerei deaurati.[Page 30]

30. Ante palatium Alexandri, ubi nunc est conc[h]a, fuit templum Bellonae, ubi fuit scriptum: Roma vetusta fui, sed nunc nova Roma vocabor; Eruta ruderibus, culmen ad astra fero. Ad conc[h]am Parrionis fuit templum Gnei Pompei, mirae magnitudinis et pulcritudinis. Monumentum quoque illius, quod dicitur Maurentum, decenter ornatum, fuit oraculum Apollinis. Ecclesia Sancti Ursi fuit secretarium Neronis. Ante Sanctam Mariam in Aquire fuit templum Aelii [H]adriani. In campo Martio templum Martis, ubi eligebantur consules, die kal. iulii, et morabantur usque in kal. ianuarii. Si purus erat a crimine ille qui electus erat consul, firmabatur in consulatu. In hoc templo Romani victores ponebant rostra navium, ex quibus efficiebantur opera ad spectaculum omnium gentium. Iuxta Pantheon est templum Minervae Calcidiae. In Camiliano, ubi nunc est Sanctus Cyriacus, fuit templum Vestae. Post Sanctum Marcum templum Apollinis; in Calcerari templum Veneris; in monasterio dominae Rosae castellum Aureum, quod fuit oraculum Iunonis.[Page 31]

31. In Capitolio fuerunt imagines fusiles omnium regum Troianorum et imperatorum. Capitolium erat caput mundi, ubi consules et senatores morabantur ad gubernandum orbem. Cuius facies cooperta erat muris altis et firmis, super fastigium montis, vitro et auro undique coopertis et miris operibus laqueatis, ut esset speculum omnibus gentibus. In summitate arcis, super porticum Crinorum, fuit templum Iovis et Monetae, in quo erat aurea statua Iovis, sedens in aureo trono. In Tarpeio templum Asilum, ubi interfectus est Iulius Caesar a senatu.

32. Senatores videntes Octavianum tantae pulcritudinis, quod nemo in oculos eius intueri poterat, et tantae prosperitatis et pacis, quod totum mundum sibi tributarium fecerat, dicunt ei: « Te adorare volumus, quia deitas est in te » . Qui renuens, inducias postulavit. Et ad se Sibillam Tiburtinam evocans, ea quae senatores dixerant, recitavit. Quae spatium trium dierum petiit. In quibus ieiuniis et vigilis vacans, tertio die dixit imperatori: « Hoc pro certo erit, domine imperator, quod tibi vaticinor: Iuditii signum, tellus sudore madescet; E caelo rex adveniet per saecula futurus » , et cetera quae secuntur. Itaque, dum Octavianus Sibillam attentius audiret, ilico apertum est caelum, et splendor intolerabilis corruit super eum. Et vidit in caelo virginem inestimabilis pulcritudinis, stantem super altare, tenentem puerum in brachiis, et miratus est nimis, vocemque de caelo audivit dicentem: «Haec virgo conceptura est salvatorem mundi » . Rursumque aliam vocem de caelo audivit: « Haec ara filii Dei est » . Et statim procidens in terram adoravit. Quam visionem dum senatoribus retulisset, mirati sunt nimis. Alia vero die, dum populus dominum illum vocare decrevisset, statim manu et vultu repressit. Nec etiam a filiis suis dominum se appellari permisit, dicens: Cum sim mortalis, dominum me dicere nolo.[Page 33]

33. Ante privatam Mamertini templum Martis, ubi nunc iacet simulacrum eius. Ubi est Sancta Martina templum Fatale. Ad Sanctum [H]adrianum templum Refugii. Ad Sanctum Sergium templum Concordiae. In Canapara templum Cereris et Telluris. Palatium Catilinae, ubi est ecclesia Sancti Antonini; iuxta quam est locus qui dicitur Infernus, eo quod antiquo tempore ibi eructabat et magnam pernitiem Romae inferebat; ubi Marcus Curcius, ut liberaretur civitas, responso suorum armatus proiecit se, et clausa est terra. Sic civitas liberata est. Ibi est templum Vestae, ubi dicitur inferius draco cubare. In ecclesia Sancti Cosmatis est templum Asilum. Retro fuit templum Pacis et Latonae. Superius templum Romuli. Post Sanctam Mariam Novam templum Concordiae et Pietatis. Cartularium ideo dicitur, quia fuit bibliotheca publica, ex quibus .XXVIII. fuerunt in urbe. Ante Coliseum templum Solis, ubi fiebant caerimoniae simulacro, quod stabat in fastigio Colosse, habens in capite coronam auream gemmis ornatam, cuius caput et manus nunc sunt ante Lateranum. Septizonium fuit templum Solis et Lunae. Sancta Balbina in Albiston fuit Mutatorium Caesaris. Ibi fuit candelabrum factum de lapide albeston, qui semel accensus et sub divo positus, numquam aliqua ratione exstinguebatur. Ibi etiam ymago Domini post altare divinitus depicta, iuxta eam figuram qua Dominus fuit in carne. Qui locus ideo dicitur Albesta, quia ibi fiebant albae stolae imperatorum.[Page 34]

34. Circus Prisci Tarquinii fuit mirae pulcritudinis, qui ita erat gradatus, quod nemo Romanorum offendeat alterum in visione ludi. In summitate erant [duo] arcus per circuitum vitro et fulvo auro laqueati. [Superius erant domus Palatii in circuitu, ubi sedebant feminae ad videndum ludum .XIII. kal. madii], quando fiebat ludus. In medio erant duo aguliae: minor habebat pedes .LXXXVII., maior .CXXII. In summitate triumphalis arcus, qui est in capite, stabat eques aereus et deauratus, qui videbatur facere impetum, ac si miles vellet currere aequum. In alio arcu, qui est in fine, stabat alius eques aereus et deauratus similiter. Hii portati sunt a Constantino imperatore cum omni ornatu facto ex aere in Constantinopolim, Damasco et Alexandria.[Page 35]

35. In palatio Neronis, quod ex latere et rana dicitur Lateranum, sunt quaedam miranda sed non scribenda. In campo Lateranensi est quidam caballus aereus, qui dicitur Constantini, sed non est ita. Qui autem voluerit veritatem cognoscere, hoc relegat. Tempore quo consules et senatores rem publicam administrabant, quidam rex potentissimus contra auream urbem veniens, ex parte Lateranis illam obsedit, multa strage et bellis Romanos affligens. Tunc quidam armiger magnae formae et virtutis, audax et prudens, surrexit et dixit senatoribus et consulibus: « Si esset qui de hac tribulatione nos liberaret, quid a senatu promereretur? » Qui respondentes dixerunt ei: «Quicquid ipse poposcerit, mox obtinebit » . Qui ait: «Date mihi .XXX. sextertios et memoriam mei facitis post peractum bellum, equum aereum deauratum » . Qui promiserunt

se facturos, sicut ipse pecierat. Qui ait: « Media nocte surgite et armati super muros urbis state in specula, et quaecunque dixerim facietis » . Quod cum fecissent, equum sine sella conscendens, tulit falcem. Nam per plurimas noctes viderat regem ad requisita naturae ad pedem cuiusdam arboris venientem, in cuius adventum cocobaia, quae erat in arbore, statim cantabat. Armiger autem urbem egressus fecit herbam, quam in fasce religatam, ritu scutiferi, ante se portabat; et statim, ut avem cantantem audivit, accessit propius: cognoverat enim regem ad secessum venisse. Ivit contra eum, qui iam peregerat necessarium. Hii autem qui cum rege erant, putantes illum esse de suis, coeperunt clamare, ut de via recederet. Armiger autem, illorum verba producens, irruiit super regem, eumque apprehendens per capillos, portavit usque ad muros civitatis. Romani vero, fortunae eventum videntes, urbem egressi, alios occiderunt, alios in fugam miserunt et spolia eorum ceperunt. Sicque ad urbem regressi, quod armigero promiserant, persolverunt, scilicet .XXX. sextertios et equum aereum deauratum pro memoria, sine sella, ipso desuper residente, extenta manu destra, qua ceperat regem. Ipsum quoque regem, qui parvae personae fuerat, retro ligatis manibus, sicuti eum ceperat, sub ungula equi memorialiter destinaverunt, et in capite equi memoria cocobaiae, ad cuius cantum ceperat regem.[Page 36]

36. In Exquilino monte fuit templum [Marii], quod nunc vocatur Cimbrum, eo quod Cimbros deiecit. Ubi nunc est Sancta Maria ad Praesepe, fuit templum Cybeles. Templum Veneris ad Sanctum Petrum ad Vincula. Ad Sanctam Mariam in Fontana templum Fauni, quod simulacrum locutum est Iuliano et decepit eum. In cilio montis templum Iovis et Dianae, quod nunc vocatur Mensa imperatoris, super palatii Constantii. Ibi in palatio fuit templum Saturni et Bachi, ubi nunc iacent simulacra eorum.[Page 37]

37. Ibi iuxta sunt caballi marmorei. Ad quid autem homines et caballi facti sunt nudi, audi; et quid sit, audi, quod ante caballos quaedam femina serpentibus circumdata sedet, habens conc[h]am ante se. Temporibus Tyberii imperatoris venerunt Romam duo philosophi iuvenes, Praxitelus et Fidias. Quos imperavit ad se, evocans de eis: «Cur nudi inceditis ? » Qui respondentes dixerunt: « Quia omnia nobis nuda et aperta sunt, et pro nichilo mundum tenemus. Idcirco nudi incedimus, et nichil possidemus. Quia quicquid tu in secreto dixeris, nobis apertum est, usque ad unum verbum ». Quibus imperator ait: « Si quod dixistis impleveritis, quodcumque pecieritis, tribuam ». Tum illi: « Nullam pecuniam, sed nostram memoriam postulamus ». Altera autem die adveniente, per ordinem retulerunt imperatori quicquid in illa praeterita nocte consiliatus est. Ob quam rem fecit eis promissam praelibatam memoriam eorum, sicut postulaverant; equos videlicet nudos qui calcant terram, id est potentes huius saeculi, principes qui dominantur in hominibus huius mundi. Veniet rex potentissimus, qui ascendet super equos, id est super potentiam principum huius saeculi. In hoc seminudi, quod stant iuxta equos et altis brachiis et replicatis digitis numerant ea quae futura sunt; et sicut ipsi nudi sunt, ita omnis mundialis scientia nuda et aperta sit mentibus eorum. Femina circumdata serpentibus sedens habens, conc[h]am ante se, significat ? praedicatores qui praedicabunt eam, ut quicumque ad eam ire voluerit, nequaquam possit, nisi prius lavetur in conc[h]a illa.[Page 38]

38. Iuxta Scolam Graecam palatium Lentuli. Ad Gradellas templum Solis. Ubi est Sanctus Stephanus rotundus, fuit templum Fauni. In Elephanto templum Sibillae, et templum Ciceronis ubi nunc est domus filiorum Petri Leonis. Ibi est carcer Tullianus, ubi est ecclesia Sancti Nicolai. Ibi iuxta templum Iovis, ubi fuit pergula aurea. Ad Sanctum Angelum templum Severianum. Ad Velum Aureum templum Minervae. In ponte Iudaeorum templum Fauni. Ad Sanctum Stephanum in Piscina palatium Cromatii praefecti, et templum quod dicebatur Olovitreum, totum factum de crystallo et auro per artem mechanicam, ubi erat astronomia cum omnibus signis caeli, quod destruxit sanctus Sebastianus cum Tiburtio, filio Cromatii.[Page 39]

39. Trans Tiberim [ubi] nunc est sancta Maria, fuit templum Ravennatum, ubi terra manavit oleum tempore Octaviani imperatoris, quod fuit domus Meritoria, ubi merebantur milites qui gratis serviebant in senatu. Sub Ianiculo templum Gorgonis. In Insula

40. Haec et alia multa templa et palatia imperatorum, consulum, senatorum praefectorumque tempore paganorum in hac aurea urbe fuerunt, sicut in priscis annalibus legimus et oculis nostris vidimus et ab antiquis audivimus. Quantae essent pulcritudinis, auri, argenti, aeris, eboris ac preciosorum lapidum, scriptis ad posterorum memoriam, [quanto] melius [potuimus], reducere curavimus.[Page 41]

41. His itaque praelibatis, nomina et dignitates illorum, qui in excubiis imperialibus perseverant, describamus. Comes caesariani palatii, qui est supra comites, qui sunt in mundo, et cui palatii cura commissa est, habet sub se duos comites, comitem primae et comitem secundae cohortis. Prima cohors habet milites .DLV., qui debent vigilare et custodire imperatorem usque ad mediam noctem. Secunda cohors similiter habet milites .DLV., qui similiter vigilant et custodiunt imperatorem usque ad diem. Comes autem caesariani palatii dictator Tusculanensis est. Primicerius palatii habet curam de clavibus totius palatii et [debet] esse honorabilis apud imperatorem, et die noctueque debet existere in palatio. Primicerius, id est prima, *chera* enim graece, latine prima manus dicitur, qui apud Graecos *papia* vocatur. Secundicerius, id est secunda manus, apud Graecos vocatur *depteros*. In palatio honorabilis est, et ibi debet esse die nocteque. Coronae et omnium vestimentorum, quae per festivitates induuntur, debet habere curam. Numenculator, id est quaestor, debet curam de viduis et orphanis et omnibus xenodochiis, et apud eum debet disputari de testamentis. Primus defensor debet habere homines sub se, qui defendant sedem imperii. Archarius, qui ab archano dicitur, debet scire secreta consilia imperatoris et colligere censum de provinciis. Sacellarius debet habere curam monasteriorum et ancillarum Dei, et in festivitatibus introducit honores apud imperatorem. Protoscriniarius, id est primus scriniarius. Bibliothecarius apud Graecos dicitur *logotheta*. Referendarius debet renunciare, [quod] inscriptum est, ad imperatorem. Kymiliarchus dicitur custos et conservator omnium vasorum imperialium. Consules in unaquaque provincia ab imperatoribus constituti sunt, ut subditos suos consilio regant et non amplius nisi per annum consulatum teneant. Proconsul vicem consulis agat et procurator vicem curatoris exequatur. Dictator per .V. annos imperium tenet, maior quam consul, et secundus post imperatorem. Dicti autem dictatores, quasi principes et praeceptores et magistri populi. Patricii ita provideant rei publicae, sicut patres filiis. Pater autem et custos imperii patricius et dictator est.[Page 42]

42. De scaena et orchestra. In scaena, quae fit infra theatrum in modum domus cum pulpito, quod orchestra vocatur, cantant [comici, tragici atque saltant] histriones et mimi. In orchestra vero saltator saltat et duo inter se disputant. In ea poetae, comoedi et tragoedi ad certamen conscendunt, hisque canentibus alii gestus edunt virorum et feminarum. De offitiis scaenae: tragoedi, comoedi, themelici, histriones et saltatores. Tragoedi antiqua [gesta] et facinora sceleratorum regum populo expectanti luctuoso carmine cantant. Comoedi vanorum acta dictis aut gestu cantant, et virginum [a]mores et meretricum in suis fabulis exprimunt. Themelici in organis et liris exprimunt ad cytharas. Themelici vero in orchestra stantes cantant super pulpitem quod *temela* vocatur. Histriones muliebri indumento amicti gestus inpuerarum et puerarum feminarum exprimebant et saltando res gestas et historias demonstrabant. Mimi res humanas imitantur, et habent suum auctorem. Saltatores in scaena ludunt et gestu et corporis fluxu dissoluti, vocibus, modis, organis et liris transigunt. In amphitheatrum pugnant gladiatores: ibi armorum usum diverso motu discunt. Ibi vero intra se aut gladiis aut pugnis certantes, nunc contra bestias incedentes, ubi non odio, sed praemio illecti, subeunt ferale certamen.[Page 43]

43. De coronis imperatorum. Sicut caesar a caesarie dicitur

et augustus ab augendo, et consules a consulendo, et dictatores a dictando, sic et imperator dicitur ab imperando, et ycumenicos ab universalitate, et monocrator appellatur a singularitate. *Monos* namque graece, latine dicitur unus et singularis;

crator graece, latine princeps.

De coronis autem imperatorum, quae et quales quantaque antiquitus fuerint vel a quibus inventae, et quid significant, videamus.

Prima corona est de herba appii, de qua Hercules coronatus est. Sicut enim appium resistit venenis, ita imperator de orbe venena maliciae et nequitiae debet expellere et eradicare.

Secunda de oleastro. *Oleon* graece, latine misericordia interpretatur.

Ostendit quia semper imperator debet superexaltare misericordiam iudicio. Et si quando in aliquem mortis sententiam intorsit, sicut Theodosius imperator constituit, usque ad quinquagesimum debet differri sententia et praestolari eius clementia. Quod si in aliquem dampnatum imperator aciem oculorum suorum verterit, ab imminenti statim periculo liberabitur.

Tertia populea, quia sicut folia eius ab una parte sunt alba, ab altera viridia, ita imperator nocte dieque pro Romani orbis statu invigilare debet; hanc similiter Hercules adinvenit.

Quarta est quercea, de qua Romulus coronabatur; quia sicut quercus glandes gignit, unde homines primum vixerunt, ita imperator omnium hominum curam ac si filiorum suorum agere debet, et ob id pater patriae appellatur.

Quinta corona est laurea, de qua senatores cum laudibus victorum imperatorum capita coronant; quae numquam deponit viriditatem; de qua semper imperatores coronabantur.

Sexta est mitra, qua lanus et reges Troianorum usi sunt, per quam innuitur, quod monocrator, quae ante et quae retro sunt, sollicita mente advertere debet.

Septima est frigium ad imitationem regni Troiani, de quo Romanum imperium processit; nam frigium reges Troiani ferre soliti erant.

Octava ferrea, quia . . . Pompeius, Iulius, Octavianus atque Traianus cum Romanis per ferrum subiugaverant totum orbem terrarum.

Nona de pennis pavonum, quam qui fert primus omnium est.

Sicut enim avis ad alta substolitur, ita Romanus imperator superiorem, qui sub caelo est, obtinet principatum. Hanc pontifex ycumenicos ferre solitus est auctoritate imperiali.

Decima corona est aurea, gemmis et margaritis ornata; quia sicut aurum reliquis metallis splendidius est, et quo plus aere repercutitur, plus fulget, ita imperator omnibus hominibus, qui sub caelo sunt, clarissimus, illustrissimus et splendidissimus. Hanc Dioclicianus imperator, visa aurea corona regis Persarum, primus Romanis imperatoribus tradidit; et primus aurum et gemmas in vestimentis et calciamentis inseruit. Habet autem corona in circuitu suo scriptum:

Roma caput mundi regit orbis frena rotundi.[Page 44]

44. De vestibus imperatorum. Ad indumenta imperialia veniamus, et primo de clamide. Clamis est vestis, quae ex una parte induitur neque consuitur, sed aureis fibulis infrenatur.

Toga forma est rotunda et effusior et quasi inundante sinu et sub dextro veniens super humerum sinistrum ponitur, cuius similitudinem in operimentis simulacrorum vel picturarum aspicimus; easque statuas togatas vocamus. Toga autem imperator et Romani in pace utuntur, belli autem tempore paludamentis. Mensura autem togae iustae sex [ulnas] habet. Trabea imperatoris est togae species ex purpura et cocco, qua operti imperatores procedere debent. Hanc primum Romulus adinvenit ad discretionem regum habitus. Trabea autem dicta, quod in maiorem gloriam imperatorem transferat et ex tunc et in posterum amplioris honoris dignitate beatum faciat, et monocratorem omnium designat. Paludamentum imperatoris est insigne pallium, cocco, purpura et auro distinctum.

Est autem pallium bellicum, quod eo indutus imperator manifestat bellum futurum; paludamentum vero cyclas, circumtextum est et rotundum.

Imperator ferat camisum, ex subtilissimo et candidissimo bisso contextum, cum aurea bulla, ornatum a pedibus ad mensuram brachii in circuitu de auro frigio.

Habeat et tunicam coccineam auro, gemmis et margaritis pretiosis ornata, a scapulis, collo, pedibus et manibus habens ad pedes .LXXII. tinti[n]abula, totidemque mala punica aurea.

Balteum, id est strophium imperatoris, sit factum ex auro et lapidibus preciosis, habens .LXXII. tintinnabula, ad similitudinem floris mali punicif acta et semicinthia aurea, eodem modo facta, et in utroque capite baltei rotam auream, lapidibus preciosis et margaritis ornatam, habens in circuitu rotae scriptum:

Roma caput mundi regit orbis frena rotundi.

In medio vero rotum sit sculptum triphariam thema orbis: Asia, Africa, Europa.

Dalmatica imperatoris est diarodina ex aurofrigio cum aquilis aureis et margaritis compactis ante et retro, habens in se .CCC. .LXV. tintinnabula aurea.

Hepyloricum imperatoris oxydeauxitum sit factum cum aquilis et margaritis fabrefactis ante et retro.

Mantum aureum imperatoris habeat zodiacum aureum, ex margaritis et lapidibus preciosis compactum; in cuius fimbria sint .CCCLXV. tinti[n]abula aurea, ad similitudinem floris mali punici facta, totidemque mala punica.

Habeat et zancas aureas cum aquilis .IIII.or ex margaritis compactis, quarum cinctoria sint de auro et preciosis lapidibus et margaritis, habentes .XXIIIIJ.or tinti[n]abula aurea, ad similitudinem floris mali punici facta.

Calcei imperatoris sint de auro frigio et margaritis ac lapidibus preciosis, de quibus inibi sint factae aquilae et leones et dracones.

De loro et frigio imperatoris. Habeat autem imperator lorum in collo et frigium in capite, nec non torquem auream, armillas, brachialia et dextralia.

De anabulo imperatoris. Habeat autem supra omnia vestimenta sub mantu anabulum aureum, gemmis et margaritis pretiosis ornatum, quod summum est omnium indumentorum; sine quo numquam aliquando debet proferre sententiam, alioquin irrita erit.[Page 45]

45. De trophaeo et triumpho, et quid distat inter trophaeum et triumphum. Si hostem imperator fugaverit, habebit trophaeum; si occiderit, habebit triumphum. Plenae enim victoriae debetur triumphus; semiplenae trophaeum, quia nondum plenam victoriam est consecutus. Non enim optinuit, sed fugavit exercitum.

De tranquillo triumpho imperatoris. Tranquillum autem triumphum appellatur, quando imperator triumphans auream urbem ingreditur, [tripertito] iudicio honoratur.

De triumphali processione imperatoris. Triumphans imperator, coronatus lauro et amictus purpura, ante senatum populumque ex eo quod soliti erant reges Troianorum, unde Romani originem ducunt.

De aurea palma. Si autem imperator [in] conflictu vicerit, aurea palma coronari debet, quia palma stimulos habet. Ideo enim palmam portat in manibus ob insigne victoriae, et quia obpansis est ramis in modum palmae hominis, procero et decoro virgulto, diuturnisque vestita frondibus, et folia sua sine ulla successione conservans.

De purpura et palma et toga et scipione et aquila imperatoris. Si sine conflictu fugientem prostraverit, lauro coronatur, eo quod arbor sine spinis est. Nam et purpuream et palmatam togam triumphans Augustus utitur, ferens sceptrum in manu ad imitationem victoriae Scipionis. Super scipionem aquilam auream cum gemm[e]is oculis ferre debet ob inditium, quia sicut aquila omnibus avibus [prae]volat, ita imperator per victoriam omnium ore ad superna extollitur.

De diar[h]odino imperatoris et laberintho aureo facto in eo. Unde diar[h]odino utitur ad imitandum divini ignis effigiem, qui semper ad alta extollitur, et quia per sanguinem Romani subiugaverunt orbem terrarum. Habeat et in diar[h]odino laberinthum fabrefactum ex auro et margaritis, in quo sit Minotaurus digitum ad os tenens, ex smaragdo factus, quia, sicut non valet quis laberinthum scrutare, ita non debet consilium dominatoris propalare.

Habet autem imperator cum aquila et pallam auream in manibus suis, sicut constituit Octavianus imperator, propter nationes sibi in cuncto orbe subicetas, ut ma[rius] figuram orbis designet.

De bucinis et diversis generibus musicorum imperatorem comitantium.

Sint autem in expeditione eius bucinae, tubae, classica, cornua, timpana et omnia genera musicorum et omnia genera armorum.[Page 46]

46. De ordinatione militum. Milites calcaria accipiunt: a tribuno, lorica a dictatore, lanceam et scutum a campidoctore,

caligas ferreas a magistro militiae, galeam cristatam a caesare, cingulum militare cum signis, gladium, anulum, armillas, torques et dextralia ab imperatore.

Differentia [clipeorum]. Clipei sunt maiores scuti; scuta sunt quae in medio habent umbonem, id est umbilicum. Equites ferunt scuta, pedites autem clipeos. Ancilia sunt brevia et rotunda scuta. Pelta sunt brevia scuta, in modum lunae mediae facta.

De equis. Equorum tria sunt genera: unum generosum, praeliis et oneribus aptum; alterum gregarium, ad vehendum, non ad equitandum aptum; tertium ex permixtione diversi generis ortum, ut mulus, qui iugo pistorum subactus, molendo tardus ducit in giro molas.

Colores autem eorum diversi sunt: vadius, aureus, roseus, mirteus, caeruleus, gelbus, glaucus, scutulatus, canus, candidus, albus, guttatus, niger.[Page 47]

47. De eunuchis. Eunuchorum multa sunt genera. Alii dicuntur falcati, quibus falce aurea vel argentea virilia absci[n]duntur, alii inguinarii, alii spadones, alii thomii. Eunuchus dicitur cubicularius, latine camerarius: a graeco, quod est eune, et latine sonat lectus sive cubiculum, ab *eune* et *echo*, id est habeo: ut sit eunuchus, qui lectum habet vel cubile, id est praepositus lecti vel cubilis; sicut *cliducos*, qui claves habet. Cum itaque integri viri tale amministrarent offitium, postmodum principes, metuentes uxorum corruptiones, excogitaverunt evirationis diversa genera, eunuchi nomine remanente. Et quidam dicuntur spadones, quibus testes abrupti sunt vel avulsi, a graeco verbo, quod est *span*, quod est abrumpere vel avellere. Alii dicuntur thomii, quibus testiculi cum cadurco abscisi sunt, a verbo *tempno*, quod est caedo, unde tomè, id est *themesis*, id est divisio. Heae vero omnes species caesionis cirurgia dicuntur, quod est proprie manus operatio: *cheyr*, id est manus; *ergon* graece, latine opus. Thomii autem sunt principes eunuchorum. Si quis civem Romanum vel aliquem liberum eunuchizare praesumpserit, capite puniatur. Eunuchos licet facere de Senonibus Gallis, de servis, et de his qui mares suae libidini aptant. Super omnes vero eunuchos eunuchi falcati principatum tenent; ipsi enim filias monocratoris custodiunt, decori forma et sine ulla macula. Eos oportet esse eruditos omni scientia et doctrina. Isti praesunt omnibus eunuchis; vescantur ergo cibo imperiali, et de vino augustali potentur, et ad obsequium suum alios eunuchos, non tamen falcatos, habeant. Qui vero deliquerint, nudi verberentur. Nullam aliam curam eunuchi debent habere, nisi illarum [rerum] tantum, quae ad palatium monocratoris attinent, et ad obsequium basilissae et imperatricis et filiarum eius. Et hanc curam falcati tantum habere debent. Sunt enim eunuchi falcati, qui urices, id est testiculi, et colum praecisum habent. Sunt et eunuchi inguinarii, quibus urices ab inguine abscinduntur. Hii in obsequio et servicio matronarum sunt. Si quis autem aliquem ingenuum eunuchizare praesumpserit, iuxta divi Octaviani edictum capite puniatur. Hii autem, qui eunuchizandi sunt, extra urbem a ganeis, id est meretricibus, deponantur in balneum calidum, et duabus vel tribus ganeis cheon et cadurcum fomententur, usque quo nervi uricum bene extendantur, et sic, opiato vino soporati, cum falce aurea vel argentea, ignita et acutissima . . . [devirentur]. Eunuchi a die devirationis suae, ita auro, monilibus, gemmis et indumentis ornentur sicut virgines, et semper locus abscisionis balsamo perungatur.[Page 48]

48. primus scriniarius, archarii, sacellarii, protoscriniarii, bibliothecarii, cymiliarchae, principes, comites templorum, et omnes maiores et minores et liliis adornati ad caesarianum palatium monarchiae incedant; ibique fausta, id est laudem, omnium dominatori acclamantes, praestolentur monocratorem. Ad quos idem augustus, diversis musicorum generibus se comitantibus, egrediens, salutatur omnes, et usque ad terram resalutatur ab eis. Sicque [Capitolium] aureum conscendens, roseam coronam in capite accipiat, sicque per urbem trabeatus incedens, advesperascente ad caesarianum palatium redeat. In kalendis autem iunii similiter faciant. In militiam ascripti ad exercitum mittantur et monocrator praecelsus ex corona liliorum coronabatur; et pulvis mortuorum cum ossibus ante eum ponebatur; et stuppa ad figuram iudicii ante eum incendebatur.[Page 49]

49. Omnes munitiones, omnes arces, omnes portus aquarum,

pontes, fortitudines, luppanaria, burgi, clibana, aquae molendina, venae metallorum omnium sunt monocratoris. Nulla dignitas, nulla potestas, nullus vivens in orbe Romano, nec ipse etiam praecelsus monocrator, Capitolium Saturni, qui caput urbis est, conscendere valeat, nisi alba veste indutus. Quando autem omnium dominator Capitolium Saturni et Iovis [templum] conscendere voluerit, in mutatorio Iulii Caesaris purpuram albam accipiat, et omnibus generibus musicorum vallatus, hebraice, graece et latine fausta acclamantibus, Capitolium aureum conscendant. Ibique ab omnibus usque ad terram tribus vicibus salutatus, pro salute monocratoris Deum, qui illum orbi Romano praefecit. Descendens vero de Capitolio caesariano purpuram albam deponat, et prioribus vestimentis rursum amictus, ad caesianum palatium redeat. Nullus in aureo Capitolio absque ramo olivae conscendere audeat, quod est pacis insigne, et semper intra urbem togis utantur. Cyrothecae monocratoris sint ex aurofrigio candidissimo factae, habentes ex auro et gemmis ac lapidibus preciosis in una cyrotheca Romulum cum Scipione, in alia Iulium cum Octaviano. Solus imperator est qui post Deum omnium obtinet potestatem, et omnium iura legesque dispensat, et omnium moderatur habenas, et qui ab omnibus usque ad terram est salutandus.[Page 50]

50. Qualiter patricius sit faciendus. Patricii ergo dignitas taliter disponenda est, quatinus illa dignitas non vili personae nec alicui concedatur ignoto. Sit enim valde notus imperatori, sit fidelis et prudens, non elatus. Protospatharius veniens ante imperatorem, osculetur suum humerum, et dicat: «Maxime imperatorum, adest quem vocasti » . Tunc stet ad sinistram imperatoris illius yparchus, quem nos dicimus praefectum, et dicat ei imperator: «Cum protospathario futurum patricium adducito » . Dum autem venerit patricius, in primis osculetur pedes imperatoris, deinde genu, ad extremum osculetur ipsum. Tunc osculetur omnes Romanos circumstantes, et dicant omnes: « Bene veniatis » . [Tunc dicat imperator] «Nobis nimis laboriosum esse videtur, concessum nobis a Deo ministerium me solum procurare. Quo circa te nobis adiutorem facimus, et hunc honorem concedimus, ut ecclesiis Dei et pauperibus legem facias, et ut inde apud altissimum iudicem rationem reddas » Tunc induat ei mantum, et ponat ei in dextra indice anulum, et det ei bambacinum propria manu scriptum, ubi taliter contineatur inscriptum: « Esto patricius, misericors et iustus » . Tunc ponat ei in caput aureum circulum et dimittat eum.[Page 51]

51. Qualiter iudex constituendus sit. Quando iudex constitui debet, veniat autem ad imperatorem, et ducat eum primicerius. Tunc dicat imperator: « Primiceri, vide, ut non sit servus alicuius neque ita pauper, ut meam perdat animam in acquirendam sibi pecuniam » . Tunc dicat imperator iudici: « Cave, ne aliqua occasione Iustiniani, sanctissimi antecessoris nostri, legem subvertas » . Et ille e contra: « Perpetuis maledictionibus percuciar, si hoc faciam » . Tunc imperator faciat eum iurare, quod nulla occasione subvertat legem. Tunc induat eum imperator mantum et convertat fibulam ad dexteram partem et clausuram manti ad sinistram, significans quod lex ei debeat esse aperta et falsum testimonium clausum. Et det ei in manum librum codicum, et dicat: « Secundum hunc librum iudica Romam et Leonianam orbemque universum » , et det ei osculum et dimittat eum.[Page 52]

52. Qualiter Romanus fieri debeat. Si quis Romanus fieri desiderat, humiliter ad imperatorem fideles suos mittat, postulans ut liceat eum legi Romanae succedere Romanumque civem ascribi. Et si hoc libitum imperatori fuerit, taliter faciendum est. Sedeat cum optimatibus suis iudicibus atque magistris; et duo ex iudicibus eant inclinatis capitibus ante imperatorem dicentes: «Caesar noster, quid praecepit summum imperium tuum? » Imperator e contra: « Ut amplifictur numerus Romanorum, illum, quem vos hodie michi denunciastis, Romanae legis iubemus . . . » .

[Home](#)